

Gildenbroederslaan 6
7005 BM Doetinchem

Nieuwe Aamsestraat 90
6662 NK Elst

NBA
Stuurgroep Publiek Belang

T 0800 - CONFIRM
info@confirm.nu
www.confirm.nu

Via e-mail: consultatie@nba.nl

Elst, 29 september 2017

Geachte leden van de stuurgroep,

Wij maken graag gebruik van de door u geboden mogelijkheid om zo beknopt mogelijk te reageren op uw greenpaper "De definitie van audit kwaliteit". Wij hebben er geen bezwaar tegen als u onze reactie wilt publiceren, integendeel.

De greenpaper kenmerkt zich wat ons betreft door een hoog abstract gehalte en is daarmee moeilijk praktisch te vertalen. Een dergelijke vertaling is wel nodig om in debat te kunnen gaan met het maatschappelijke verkeer.

ISO

Nadenken over kwaliteit is niet iets nieuws en evenmin iets wat uniek is voor de accountancy. Wij kennen allemaal al vele jaren de welbekende ISO standaarden die daar op ingaan, waaronder de relatief recent aangepaste ISO 9001 standaard. De ISO standaarden zijn standaarden voor een kwaliteitsmanagementsysteem maar niet voor ("technische") kwaliteit. Eenvoudig gezegd: een ISO gecertificeerde schroothandelaar heeft een adequaat kwaliteitsmanagementsysteem, maar levert nog steeds schroot. Het kwaliteitsmanagementsysteem dient ervoor om te zorgen dat het geleverde goed of de geleverde dienst met een hoge mate van zekerheid aan de overeengekomen technische kwaliteit voldoet.

Waar wij binnen het beroep spreken over de kwaliteit van onze audit bedoelen wij doorgaans het proces wat geleid heeft tot een controleverklaring ("het dossier") en daarmee over het kwaliteitsmanagementsysteem. Daaraan vooraf zou de vaststelling moeten gaan aan welke technische kwaliteit onze dienst zou moeten voldoen. Het is deze technische kwaliteit die uiteindelijk relevant is voor het maatschappelijk verkeer.

Technische kwaliteit

Audits hebben kwaliteit wanneer de afgegeven controleverklaringen een strekking hebben die bij de desbetreffende verantwoordingen passend zijn. Dat is een vrij digitale beoordeling (wel of niet, juist of onjuist). Deze digitale beoordeling zal op basis van het aantal afgegeven controleverklaringen ieder jaar enige tienduizenden malen toegepast kunnen worden.

Een complicerende factor is, dat de door ons geleverde kwaliteit als gevolg van bewuste keuzes soms kan en zal leiden tot niet passende verklaringen. De huidige controlemodellen gaan doorgaans uit van 95 % betrouwbaarheid, met als onontkoombaar gevolg dat er ieder jaar een aantal controleverklaringen niet passend zullen zijn. Zolang dit aantal binnen de acceptabele foutenfractie valt, is er nog steeds geen reden om de kwaliteit van audit ter discussie te stellen.

Het is echter aan “het maatschappelijk verkeer” of (en zo ja: welke) foutenfractie acceptabel is in deze beoordeling.

Het lijkt of er in de publieke opinie heden een vorm van “zerotolerance” bestaat. Niet onbegrijpelijk: wanneer een chirurg die verantwoordelijk is voor een mislukte operatie aangeeft dat ze meestal wel slagen, hoeft deze evenmin op veel begrip te rekenen. Desalniettemin zal de norm in overleg met stakeholders (opnieuw?) moeten worden vastgesteld. Ondermeer door de inherente beperkingen aan controle achteraf is een 100 % betrouwbaarheid niet realistisch; hogere percentages dan 95 % zullen moeten leiden tot aanzienlijke stijgingen van controle inspanningen.

Fraude en faillissement

Het is een bekend gegeven dat “het maatschappelijk verkeer” verwachtingen heeft van de controleverklaring die zien op (afwezigheid van) fraude en faillissement. Ondanks getrooste controle inspanningen kan ook hierover nooit absolute zekerheid worden verkregen tijdens de audit van een jaarrekening.

Voor wat betreft fraude is het mogelijk om, wanneer de jaarrekening zelf het object van fraude is (zoals ooit bij Pincoffs), dit door reguliere accountantscontrole te ontdekken. Voor andere fraudes, zoals fraudes waarbij waarden worden onttrokken door samenspanning met externe partijen en waarbij de onttrekking in de jaarrekening is “verwerkt”, of fraudes zonder administratief zichtbare consequenties (vergelijk de Bouwfraude) is dit bepaald niet vanzelfsprekend.

Continuïteitsrisico's zijn van alle dag, maar of deze risico's zich ook zullen materialiseren is vaak niet in te schatten en afhankelijk van toekomstige gebeurtenissen. De betekenis voor de jaarrekening is in essentie het besluit welke grondslagen van waardering en resultaatbepaling gekozen moeten worden. De controleverklaring is geen garantie tegen faillissement, maar zegt iets over de keuze van deze grondslagen door het management.

In een wereld waarin per definitie veel onzeker is en waarbij een absolute zekerheid irrealistisch is, zijn begrippen als “ernstige onzekerheid” en “gerede twijfel” discutabel en onduidelijk. De keuze van passende grondslagen, inclusief toepassen van het continuïteitsbeginsel is een verantwoordelijkheid van het management. Zoals bij andere toekomstgerichte informatie, is een vorm van “negative assurance” bij deze keuze van het management beter op zijn plaats. De in bepaalde gevallen verplichte toelichtende paragraaf inzake continuïteit, zou beter vervangen kunnen worden door een altijd terugkerende element in elke controleverklaring. Als denkrichting: “Het bestuur heeft ervoor gekozen om de jaarrekening op de grondslag van continuïteit op te stellen. Tijdens onze controle is niet gebleken dat dit een onjuiste grondslag is”.

Maatschappelijk SLA

Uiteindelijk zullen we na overleg met het maatschappelijk verkeer onze productkenmerken moeten concretiseren. Dat zou kunnen in de vorm van een geschreven maatschappelijke service level agreement (SLA).

Op basis van het voorgaande zou deze SLA naar onze huidige inzichten de volgende punten kunnen bevatten:

- Een 95 % betrouwbaarheid voor wat betreft de controlezekerheid ("passende controleverklaringen");
- Een 95 % betrouwbaarheid voor wat betreft de afwezigheid van fraude waarin de jaarrekening het object van fraude is;
- Een inspanningsverplichting voor wat betreft de detectie van "andere" fraudes;
- Een beperkte zekerheid (negative assurance) voor wat betreft het aspect continuïteit.

Wellicht zal het voorgaande door de lezers dezes niet direct aanvaard worden. Het is echter zaak om de kern van ons beroep in stand te houden terwijl daar door partijen met verschillende belangen getracht wordt invloed op uit te oefenen. *"De normatieve kern van de Leer van het gewekte vertrouwen is dus deze: de accountant is verplicht om zijn arbeid zoo te verrichten, dat hij de verwachtingen, welke hij bij den verstandigen leek opwekt, niet beschaamt; en, omgekeerd, de accountant mag geen grootere verwachtingen opwekken dan door den verrichten arbeid gerechtvaardigd wordt."*

Kwaliteitsmeting

Als beroep zouden wij in staat moeten zijn om jaarlijks aan het maatschappelijk verkeer te rapporteren in hoeverre wij aan onze maatschappelijke SLA hebben voldaan. Daarvoor is een centrale registratie van alle afgegeven controleverklaringen noodzakelijk, eventueel om praktische redenen te beperken tot het wettelijke domein en al dan niet verbijzonderd naar OOB / Niet-OOB organisaties.

Door actieve incidentmeting in combinatie met actief eigen onderzoek op statistische grondslag is te kwantificeren of wij onze doelstellingen gehaald hebben. Voor dit tweede element zijn toetsingen noodzakelijk.

Ook in de huidige situatie worden reeds kwaliteitstoetsingen uitgevoerd, zij het in een andere opzet. De toetsingen in het wettelijk domein lijken vooral een zaak te zijn van de AFM, die echter vanuit een eigen verantwoordelijkheid en een andere invalshoek hun werk verrichten. Als NBA behoren wij zelf rechtstreeks onze collectieve kwaliteit te monitoren en daarover te rapporteren. Vermoedelijk is de daarvoor te leveren inspanning relatief beperkt.

Modellen waarbij combinaties worden gezocht met reguliere toetsingen (of het deels vervangen daarvan) en met bestaande peer-reviews naast steekproefsgewijze overige waarnemingen zouden geschikt moeten zijn om tot een gevalideerde jaarlijkse rapportage te komen.

Door een actieve rol van de NBA op dit vlak en een actieve jaarlijkse rapportage daarover, kunnen zowel doublures als verschillen met bevindingen van bijvoorbeeld de AFM voorkomen. Dat lijkt niet bezwaarlijk, integendeel, het bevordert juist de discussie over een goede beroepsuitoefening.

Leren van

Elk zichzelf respecterend kwaliteitsmanagementsysteem kent onderdelen waarbij fouten worden geregistreerd, worden geanalyseerd, zo mogelijk worden hersteld en de systemen worden aangepast om nieuwe, soortgelijke fouten te voorkomen.

Wij zien er veel nut in als de belangrijkste bevindingen die voortkomen uit de in voorgaande paragraaf bedoelde jaarlijkse onderzoeken, worden verzameld en gedeeld binnen het beroep. Wij kunnen ons voorstellen dat veel voorkomende tekortkomingen op een jaarlijkse PE dag met alle externe accountants worden besproken. Op deze wijze worden allen in staat gesteld te leren van de gemaakte fouten om deze in de opvolgende controlejaren niet (of niet meer) te maken.

Toetsingen

De wijze waarop toetsingen worden uitgevoerd is voor velen een bron van discussie. Hier wrekt zich als eerste de opzet van onze principle based regelgeving. Deze is in feite ongeschikt als “hard” normenkader, waardoor individuele invulling van principes zowel de inrichting van de controle als de toetsing van het hieruit voorkomende dossier beheerst. Waar deze twee botsen, ontspint zich een moeizame discussie tussen de toetser en de externe accountant, die doorgaans door de eerste op basis van positie gewonnen wordt. Dit moet anders.

Waar de samenstelpraktijk is verblijd met de zeer concrete en praktische handreiking 1136, bestaat een dergelijk document niet voor de controlepraktijk. Juist daar zou dit een enorme aanwinst zijn en vele discussies op voorhand overbodig kunnen maken. Wij pleiten voor de spoedige totstandkoming van een dergelijk document en zijn desgewenst bereid daar een bijdrage aan te leveren.

Aandachtspunten kunnen ondermeer zijn:

- Welke documenten minimaal in een dossier aanwezig dienen te zijn
- Een gevalideerde methode voor steekproeven en foutenevaluatie;
- Een gevalideerde methode voor het testen van interne beheersing (o.m. aantallen tests);
- Inzet van controlemiddelen zoals niet statistische deelwaarnemingen en cijferanalyses;
- Niet gedocumenteerd = niet gedaan, of toch (.....)?
- Omgaan met subjectieve professionele oordeelsvorming;
- Aantonen betrokkenheid externe accountant.

Het uitvoeren van toetsingen dient bij voorkeur te geschieden door externe accountants die aantoonbaar zelf actief zijn in de controlepraktijk. Wij kunnen ons voorstellen dat alle externe accountants die actief zijn, vanuit de NBA verplicht worden hier jaarlijks een bijdrage aan te leveren.

Eerder in deze notitie is ter sprake gekomen dat er een nieuwe ISO 9001 norm is, namelijk de ISO 9001:2015 norm. Het is niet doenlijk om hier een complete samenvatting daarvan te geven, echter, onderstaande quote die ontleend is aan de website van een adviesbureau is veelzeggend:

“De belangrijkste wijziging is misschien wel de ‘geest’ van ISO 9001, versie 2015. Het uitgangspunt van waaruit de norm vertrekt. De oude ISO 9001:2008 norm was behoorlijk voorschrijvend. Een kwaliteitshandboek was verplicht en de nadruk lag op procesbeschrijvingen. De nieuwe ISO 9001 norm heeft hier een behoorlijke omslag in gemaakt en sluit beter aan bij de visie van CertificeringsAdvies Nederland: de organisatie als uitgangspunt en niet de norm.

ISO 9001:2015 vraagt te kijken naar wie je bent als organisatie. Welke toegevoegde waarde lever je aan jouw omgeving en wat zijn je bedrijfsrisico's? Op basis daarvan beoordeel je wat benodigde maatregelen zijn. De ene organisatie heeft bijvoorbeeld weinig procesbeschrijvingen nodig, terwijl een grote en complexe organisatie daar meer behoefte aan kan hebben. Belangrijk is dat het geheel samenkomt in een kwaliteitsmanagementsysteem dat ondersteunend is. Het systeem moet de organisatie en de mensen ondersteunen, maar het mag nooit leidend zijn!”

Deze omslag in denken zou een vertaling moeten krijgen in de wijze waarop wij onze kwaliteit beheersen en vastleggen (dus ook in dossiervorming en toetsing daarvan). Wij moeten een modern, aansprekend en toekomstbestendig beroep blijven. De accountancy is geen eiland en zal dus aansluiting moeten houden met hetgeen in de wereld om ons heen gebeurt, echter zonder de wijze lessen van Limperg uit het oog te verliezen!

Hoogachtend,

ConFirm Accountants

Namens het bestuur,

Drs. J. Peters RA

